

ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ

XX століття запам'яталося нам не тільки неймовірним технічним прогресом, а також переходом держав до демократії, який мав глобальний характер.

У цьому контексті виникає цікаве дослідницьке питання: чи покликана демократія стати на сторожі гуманістичних цінностей? На нашу думку, базовою цінністю демократії є саме людина, яка за природою вимушена вступати в соціальні відносини.

Після закінчення Другої Світової війни у світі розпочалася третя хвиля демократизації, яка мала глобальний характер. Зрозумівши смертельну загрозу від деспотій, людство масово звертається до демократії як захисника загальнолюдських цінностей.

Для більш ґрунтовного розуміння варто розглянути генезис демократії в історичній ретроспективі. Одним з перших про неї заговорив давньогрецький мислитель Платон, який вбачав у цілях політики всезагальне благо та справедливість. На рівні держави справедливість означає «робити свою справу і не пхати носа в чужу» [1, 122]. Арістотель, розмірковуючи над сутністю людини, побачив у ній тварину політичну, підкресливши природну необхідність взаємин людей між собою.

Досліджуючи античну Грецію, нас цікавлять не тільки думки видатних філософів, а й форми людської організації, тобто державні утворення. Після невдалих спроб рухатися «східним» шляхом, греки реалізували справжній прорив – створення полісно-античної держави. Замість бюрократичної централізації общинних структур відбувається процес руху до самоуправління та децентралізації. Саме тут зароджується демократичні принципи управління.

Важливим фактором формування гуманістичних цінностей було поширення християнства. Відбувається розмежування світської та духовної сфер, але найголовніше –

людина усвідомлюється як унікальна особистість, яка володіє свободою та гідністю. Апелюючи до необхідності справедливого управління державною, Августин Аврелій влучно зауважує, що держава без справедливості перетворюється на банду розбійників.

Представник радикально-демократичної думки епохи Просвітлення Жан Жак Руссо вважає суспільну волю джерелом будь-якої влади. Руссо наголошує, що «вместо отдельной личности каждого договаривающегося этот акт ассоциации немедленно создает моральное и коллективное целое, составленное из стольких членов, сколько собрание имеет голосов, целое, которое получает путем этого самого акта свое единство, свое общее «я», жизнь и волю». [2, 13] Як бачимо, з трикутника держава-суспільство-людина в контексті володіння та здійснення влади мислитель віддає перевагу суспільству.

Принципово по-іншому процес прийняття рішень та здійснення влади бачить німецький соціолог Юрген Хабермас. Він розвиває альтернативну модель «деліберативної демократії», в якій суспільство рівних індивідів у відкритому комунікативному дискурсі «обирає» форми свого життя. «Народ, от которого и должна исходить государственно-организованная власть, не есть субъект, наделенный волей и сознанием. Он выступает только через плюральность действий, а как народ, он в принципе не наделен ни способностью принимать решения, ни способностью действовать» [3, 65]. Тобто суспільство а ргіогі не монолітне та не здатне реалізовувати загальну волю, а формування суспільного вибору стає безперервним дискурсивним процесом.

Повертаючись до нашого питання, варто зазначити, що справді з античних часів мислителі намагалися знайти форму правління, яка була б в змозі залишити людину як ціль, а не засіб політичної діяльності. Ми вважаємо, що демократія є формою, яка створює необхідні та достатні умови для розвитку вільної, гідної та активної особистості.

Література

1. Платон. Государство // Собр. соч. в 4 тт. Т.3. – М.: Мысль, 1994.

2. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре. – М.: Гос. социально-экономическое изд-во, 1938.
3. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. – М.: Изд. центр «Academia», 1995.

Гуманізм. Трансгуманізм. Постгуманізм : матеріали доповідей та виступів Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Ред.кол.: Є.О. Лебідь, А.Є. Лебідь. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 62-64.